

TISZATÁJ

Egy folyó, többnyire álmos és jelentéktelen, néhány agyonbotolt fűzcsomk, sömlyék, nyílegyenes határt szabó töltésvonal és rajta túl a határtalan, szemfájdító messzeség az ég és föld egybeolvadásának ólmos sávjaig: ez a tiszai táj.

Felmértem néhányszor már, magánosságaim és lázaim könnyű borzongásának révületében, zenitjét és nadirját, tudom, meddig emelkedhetik benne a lélek és hová süllyedhet a test. Ismerem színeit, az első pirkadás rózsásságától az éjbevesző nappal bús lila-feketéjéig, megtapasztaltam forró, olvadt fémként égető napsugarát és a csontigható jeges januári szélsikoltást, a messi harangokat tompán kongató novemberi ködöt, és áprilisát is, amikor az ifjúság és álomtisztaságú öröm leheletfinom szárnyú tünderei röpködnek a rügyek és bimbók között. Ismerem. Illatai a vak éjtszakában is elérnek, a nyári zsongás egybeolvad a szívem verésével, az ezüst ökörnyállal magam is lustán szállongok a tarlott mezők fölött e verőfényes őszenben. Kevés lenne a fogadkozás, hogy szeretem. Élek benne, és tudom, hogy egy az élete és halála az enyémmel. És mindegy, hogy melyik évszámot írjuk s hogy ki írja ezeket a sorokat; az is mindegy, hogy a boldogság aranygőzéből gomolyognak ki a szavak, vagy pedig a kín sajtolja őket... Embersorsok végső integrálódásának színhelye, a sár és napsugár, melyből furcsa énünk összetapadt, szintér bohó és bűnös, tündérszép és egyszeri életünk számára, mindenünk-mindenünk ez a tiszai táj. De csak nekünk, akiket belé helyezett a sors. Ez a hely, ami számmunkra van, s amin kívül nincs sehol és soha nyugvásnyi tér, minden akarásunk számára az egyetlen szilárd égberöppentő porond, anyaföld: óh, igen, régen-halott őseink szíve esett szét e porrá, és boldogság tudni az ígéretet, hogy mi is megtérhetünk ide, a kurta létbe sűrített fájdalom vállalása után.

Rohanó vonatból izlelted-e már képeit? A kerék kattogásával együtt zizzennek a pályatest mellett elsuhanó nyurga jegenyék, a felröppenő varjak acélosfényű tolla restül megmered leszállás közben a levegőben, földhözlapuló tanya ugrik elő az ablakkeretből, bámuló macska a dülöüt hantszegélyén, fagyott tükrű árok, Brueghel-kép tarkaságú lesorompózott országút, torony és tuskésakácú sövény, aztán apró pontok: kucsmás emberek, oly meredten állva és tágrakerekedett szemmel, hogy kétséged támad, vajjon élnek-e? Ugy tűnik, az élő csak te vagy, s ők pusztá díszlet: jegenyék, tanyák, mezők és emberek megannyi kulissza a színpadon, melyen te, a rohanó, élsz és uralkod-

dol. Micsoda gőg vett rajtam is ilyenkor erőt! Hatalmas úrnak képzeltem magamat, akinek intésére szökkennek elő a képzelet világából a terjengő mezővárosok és enyésznek el pár percnyi mellettsuhogás után ismét a semmiben, — igen, én rohantam és szeltem a síkot, melyen ők — mind, a többiek — álltak, földbegyökerezett lábbal és tehetetlenül. Csak egyet feledtem el. Hogy utam hajszálra kicövékelt, kényszerű pályán vezet, nincs letérés vagy játékos kiugrás, nincs más végpont vagy indulási hely, csak amit egy örökkévaló hatalom ebben a tájban kijelölt számomra. És remegő lábakkal indultam aztán, leszállva a vonatról, lassú utamra, szégyenkezve és keserű irigységgel a továbbvágató gép utasai iránt. Éreztem a valóságot a látszat után: magam is lassan mozgó pontja vagyok csupán ennek a tájnak, porszem, mely alig-alig különbözik a mesgyék és kórok anyagától. Csak nagysokára és ritkán jutottam el, focsikorgató alázat és semmivégázolt önérzet árán oda, hogy tudom: a párolgó tavaszi rét és a halott téli mező, sőt annak egyetlen harmónikus páránya is több, fenségesebb és örökebb, mint az idegenül zörgő és gyorsan elsurranó vonat sapadt emberarcaival és sínek közé hulló szemetével.

Ugy érzem, semmit nem értő gyermek voltam, mikor a város kőbenélő és kőbezárt csudáit bámultam, mikor ódon falakban és múlt századok mélyén kerestem az értelmet, mely megtöltheti az emberélet évkeretét. És nem voltam külön a vásárok olcsó panorámáját istentítő figurájánál, mikor könyvekből próbáltam megfejteni a titkokat, festményen kerestem a nyár pompáját és az illanó folyó sodrát, mesében, dalban, mutáló emberszóban próbáltam megérteni, hová iramlik, velem az élet és mi a végső ok és cél.

Barkásodó füzek, egy régenmúlt, sírnivalóan szerelmes tavasz és sok-sok befelé csordult keserű férfikönny eszméltettek rá az igazságra. Ma már úgy tudom, hogy csak a táj az élet, a keretet adó és szabályt vonó, az erőt sugalló és elpihentető, a cél és értelem. Ma már úgy tudom, hogy minden festett minta és emberi erőlködés nevésegesen hiú ahhoz a nagyszerűséghez képest, amit az alföldi nyár kékeségében úszó tavaszi felleg mutat, minden szabadság csak kurtább, hosszabb rablánc ahhoz a boldog reménységhez képest, amit a hosszú tél után a szélben megsejdlő tavasz ígér, de ígéri a tiszai táj novemberi aránya is, a fanyarillatú halottaknap díszek közt játszadozó temetők sírsorán. Veszendő és marcangolt házak helyett igazabb és jobban birtokolható a senki ösvénye a kunhalmok magasán, minden tulajdonod a sok tizezernyi hold rét és szántó, malom, játszi ház és legelésző nyáj, amit egyetlen pillantással tieddé tehetsz a tiszaparti vas távvezeték-torony tetejéről. Béke kell? Ne kontraktusok csavaros értelmű szakaszai közt keresd, hanem menj ki alkonyatkor a sziki laposra és hallgasd a békák kuruttyolását, vagy nézz tűzcsóvás Lőrincéjjelen a bársonykék ég ezüst csillagszőnyegére. És ha megfáradtál: ne keress idegőrlő narkótikumokat, hanem feküdj ki langyos őszi napra a marosi töltés csöndes, nem járt hajlatába és hallgasd, hogy zörren a lehulló levél és hogy múlik el mindenütt, és mindenütt jajszó nélkül az élet.

Valami rossz slágert kellene most fütyörészni közben, hogy elhitesse: nem poézis és nem széppé kerekedő szavak füzére akar lenni, amit elmondtam. Kopott, zsbivásári sapka és hamissá ferdült dallamú

kuplé talán keretbe segítenék a táji szépség örök igazát a talmi ember dolgok felett. És költők, művészek, fájó szívű és megbékélt lelkű, halkszavú emberek is vállhatnának: verssoraik, a színek vásznukon és a hegedűvonaljuk alól feltrillázó melódia mind azt hirdetnék, ami most tüzes oszlopként ezekből a sorokból világítani akar: ember, higgy a tájban! Térj vissza hozzá, mert minden értéknek és nyugalomnak nélkülözhetetlen része. Fitymálásával, mellőzésével bolyongó és hazátlan leszel, szélben sodródó ördögszekér, kallódó lélekroncs.

A táj ma is ugyanaz és folyton kínálja kincses csudáit. Szól az év szakok és természet nagy szimfóniájában, zuhog eléd a bőség egy föld-rehajlás vagy égbenezés önfeledt percében jelek és hangok érkeznek hozzád szüntelenül a katicabogár szárnyán és a tücsök ciripelésében. Rajtad áll, fölérzele kusza emberi robotodból, ahol már minden út csak a nihil felé mutat, meglátod-e a szivárvány örök szimbólumát, mely kivezet a sárból az égbolt szépségei felé! A táj hív, s te lehetsz meghalló és felujjongó elhívottja. Lehetsz, ha a nagy páni furulyára benned is feltör a mélyből az ezüsthangú sip szava és áradó örömmel felelsz: uram, megyek! Mégy: és rész leszel az egészben, embere a tájnak, szépségek részese, felvillanó színe a nagy harmóniának. És megteheted, szegény és elárult áruló, hogy hamis fölennyél tegyints és magadat tájak fölött élő erőnek tartsd. Ha tudsz: eredd! Lépj a Tisza partjáról az óceánig, keress lázas, zszibongó metropolisokat, ne fülelj a szélben szálló homok zizegésére, hanem találj összhangot emberszavak és embertettek kakofóniájában. Ha majd a földre zuhantál, ide, a Tisza partjára, szomorú halott leszel és semmid sem marad a tájtalan messzeségek drágaköveiből. Tudom, a semmiről mondtam most ígéretes mesét. Mert hiszen mi ez a tiszai táj? Egy táj, többnyire álmos és jelentéktelen... vakondtúrások, kopárság, kegyetlen fény a szik fehérjén. Biztosan tudom mégis: az öröklét dicsfénye sugárzik körülte, és szegénységében oly keservesen örök, mint az emberi fájó dalom. Kiábrándítóan világos minden zúga, de valami titok mégis ül felette; mintha minden órán csudát várna, mintha benne lappangana az egész élet lehetősége, mintha kincseket szórna minden igazhítű lakójának. Mintha az Isten békéje lengné be fekete nyomorúságait és változtatná reménységekké a magyar nyár aszályának kétségbeesését.

ALDOBOLYI NAGY MIKLOS

Hogy megbecsüld a kenyeret

*Hogy megbecsüld a kenyeret
ez éhes korban, míg gyanakvó,
s gyilkoló emberek őrfítő gondok közt vad,
veretlen és buja tettekben az ép szívet alázzák, s az újszülöttől
megtagadják az élet ízét,
gondolj arra,
ó földi,*